

‘We moeten af van de arrangementencultuur!’

In 2021 sprak de redactie van PO Magazine met Dolf van Veen, een van de drijvende krachten achter het platform Naar inclusiever onderwijs. Naar aanleiding van dit inspirerende gesprek besloot de redactie een nieuwe rubriek in te richten: ‘Zo kan het ook!’ Een jaar lang werd in elk nummer een inclusieve school belicht. Nu, een jaar later, is het enthousiasme bij Dolf nog even groot, en er staan veel nieuwe plannen klaar om inclusief onderwijs verder te stimuleren. Dolf van Veen praat ons in dit interview graag even bij.

‘Ik heb met plezier de verhalen gelezen van de scholen die al ver zijn met inclusiever onderwijs. Allereerst: in die interviews spatte de energie ervan af. Ik heb buitengewoon veel bewondering voor de schoolleiders die hiermee aan de slag zijn in hun praktijksituatie. Wat zijn ze bevlogen! Wat ook duidelijk wordt uit de stukken: het zijn heel complexe trajecten, met veel hobbels op de weg. Mij valt op dat deze scholen de tijd hebben genomen om het traject goed voor te bereiden vanuit een visie, en planmatig te werken. Dat heeft veel voordelen verderop in het traject: al doende kun je je plan bijstellen als dat nodig is, maar je doel hou je dan duidelijk voor ogen.’

INCLUSIEVE SCHOLEN IN PO MAGAZINE

In de afgelopen vijf nummers van PO Magazine hebben we vijf scholen belicht:

- Koningin Julianaschool in Culemborg;
- Het Anker in Wijk bij Duurstede;
- Basisschool Wittering in Rosmalen;
- Integraal Kind Centrum De Marel in Goes;
- KindCentrum Borgele in Deventer.

Gezien de enthousiaste reacties op de rubriek ‘Zo kan het ook!’ gaan we daarmee verder: ook in 2022 belichten we weer scholen die inclusief onderwijs gerealiseerd hebben, in wat voor vorm dan ook.

Sleutelwoord: samenwerking

'In alle verhalen komt het belang van goede samenwerking met de gemeente naar voren. Die vormt de schakel met bijvoorbeeld zorg, maar is ook bij onderwijshuisvesting betrokken. Als scholen met hun gemeente aan de slag gaan met nieuw- of aanbouwplannen, kijken schoolbesturen steeds meer visiegestuurd en vanuit beelden over de school van morgen. Hoe moet die eruit zien? Dat leidt steeds vaker tot het combineren van schoolsoorten maar ook onderwijs en opvang doen mee. Bij diverse gemeenten moet dat besef nog verder doordringen, maar andere hebben zelf ook een inclusieve agenda. Vanuit het platform hebben we dit huisvestingsthema naar voren geschoven. Zo hebben we een aantal bijeenkomsten georganiseerd waarin schoolbesturen, samenwerkingsverbanden, de VNG, profielorganisaties en architecten met elkaar aan tafel zitten om te kijken hoe de beoogde integratie van dienstverlening en intensieve samenwerking vorm kan krijgen in één gebouw en wat daarvoor nodig is. Dat zal de komende periode een steeds belangrijker punt van aandacht zijn.'

Expertise in s(b)o

'Wat ik wel heel duidelijk wil maken: deze hele ontwikkeling wordt niet gevoed door weerstand tegen scholen voor gespecialiseerd onderwijs. Zij waren landelijk ook de eerste organisaties die gingen samenwerken met het platform. De expertise op het gebied van speciale onderwijszorg die daar aanwezig is, zal altijd nodig blijven, die moeten we koesteren. Het regulier onderwijs moet daar echter veel meer van kunnen profiteren, en dat kan als de samenwerking intensiever wordt, met dus soms zelfs samen optrekken en integratie binnen één gebouw als gevolg.

Binnen het platform is de positie, de taak en de rol van het gespecialiseerd onderwijs bij het werken aan inclusiever onderwijs een belangrijk thema. Als we het belangrijk vinden dat kinderen met elkaar naar dezelfde school gaan en van elkaar leren, zal er meer expertise in het regulier onderwijs moeten komen, en die kan het s(b)o bieden. Vroeger zat elke s(b)o-school op z'n eigen eilandje. Met de instelling van samenwerkingsverbanden begon dat al te veranderen, kwamen scholen al meer met elkaar in contact. Nu, met inclusief onderwijs als doel, gaan regulier en speciaal nog meer met elkaar optrekken. Het ministerie van OCW heeft daar zeker oog voor, gezien ook de aangepaste beleidsmaatregel die experimenten stimuleert waarin speciaal en regulier onderwijs integreren. Meer dan 30 experimenten krijgen momenteel gelegenheid om die integratie tussen gespecialiseerd en regulier onderwijs verder vorm en inhoud te geven. Vanuit het ondersteuningsprogramma dat wij vanuit het NCOJ begeleiden voor en met het Steunpunt Passend Onderwijs, trekken we daarnaast al op met meer dan 100 reguliere scholen die intensief samenwerken met speciaal onderwijs. Dit is dus een heel belangrijk thema voor de komende tijd.'

Regelgeving

'Natuurlijk zijn er in de trajecten knelpunten. Soms zijn die van methodische aard, andere zijn geworteld in wet- en regelgeving: in vierkante meters, in wat je wel en niet

mag, in het kijkkader van de inspectie en op het gebied van bekostiging. Maar we zien in het lokale overleg dat er een toenemende bereidheid is om die issues even te parkeren en door te gaan. Scholen en regio's laten zich niet tegenhouden daardoor. Dat is ook heel interessant bij de initiatieven die jullie beschreven hebben en in het onderzoek dat we het afgelopen jaar gedaan hebben bij po- en vo-scholen: regels en belemmerende condities weerhouden veel organiserende partijen er niet van om verder te gaan met de plannen en uitvoering. Natuurlijk zijn er randvoorwaarden die daarbij belangrijk zijn, bijvoorbeeld beschikbare budgetten voor ondersteuning vanuit het samenwerkingsverband en/of het schoolbestuur. Stel dat je als school kinderen wilt gaan opnemen die anders naar het sbo of so zouden kunnen gaan. Dan is het wel nodig om te weten dat je als school daar ook middelen voor hebt of krijgt. De bekostiging hiervan vraagt de komende periode niet alleen in het samenwerkingsverband maar ook landelijk aandacht, om inclusiever werken te stimuleren en verantwoord in te voeren.'

Voorbeeldregio's

'Het platform werkt samen met negen samenwerkingsverbanden/regio's die actief inclusiever onderwijs stimuleren. Samen omvatten ze circa 650 scholen voor primair en voortgezet onderwijs. Zij zijn met vernieuwende aanpakken bezig die inspiratie en nieuwe kennis kunnen opleveren voor andere regio's, scholen en hun partners. Zo heeft de regio Gorinchem veel inclusieve scholen sinds 2003/04. Daar zie je dat het samenwerkingsverband inclusief onderwijs al heel ver heeft geïntegreerd in het beleid. Het zit daar als het ware al in het dna. We zien echter dat in elk samenwerkingsverband, en subregio's daarbinnen, de situatie naast overeenkomsten ook verschillen toont waarmee rekening moet worden gehouden. Het vereist stevast maatwerk om meer inclusief onderwijs te realiseren. Er zijn verschillen in overlegvormen en processturing, in de samenwerking tussen het onderwijs en gemeenten, in de fase van ontwikkeling qua visie, draagvlak en praktijkinitiatieven, in de samenwerking met ouders en leerlingen, in de beschikbaarheid van en samenwerking met gespecialiseerd onderwijs, enzovoort.'

Opleiding van onderwijspersoneel

'In de pabo's komt ook steeds meer aandacht voor inclusief onderwijs, daar gebeurt van alles: er worden onderwijsprogramma's ontwikkeld om studenten beter voor te bereiden op passend en inclusiever onderwijs. Er zijn een paar pabo's die voortrekker zijn, maar in het hele land werkt het platform met pabo's samen om dat uit te bouwen. Interessant daarbij is ook dat pabo's steeds vaker in contact treden met meer inclusieve scholen voor stageplekken; voorbeeldwerking is erg belangrijk en ook dat opleiding en werkveld samenwerken. Overigens moeten we in het traject niet het mbo vergeten. De klassenassistenten en leerondersteuners vervullen een onmisbare rol in inclusiever onderwijs. Vanuit het platform bereiden we vervolgvacatures voor met de opleidingen en het werkveld, voor leraren en klassenassistenten, maar ook voor intern begeleiders en schoolleiders. Samen met de AVS beginnen we volgend schooljaar met een leergang.'

Van smalspoor naar breedspoor

'In het doorontwikkelen van passend onderwijs (smalspoor) naar inclusief onderwijs (breedspoor) moeten we loskomen van het denken in trajecten en maatwerk voor individuele leerlingen. We zijn daar de afgelopen jaren een beetje in doorgeschoten; te veel kinderen hebben een label opgeplakt gekregen, en zitten in aparte klasjes en groepen. Dat leidde tot regulier onderwijs met daar allerlei extra dingen tegenaan geplakt, ook soms bovenschools in zogenoemde tussenvoorzieningen. Het dreigt daarmee een arrangementenfabriek te worden. Inclusief onderwijs gaat daar hopelijk een eind aan maken. En dat is positief: kinderen hebben immers bij het leren en in hun ontwikkeling en opvoeding juist zo veel baat bij het (leren) omgaan en benutten van verschillen tussen kinderen, in een reguliere, herbergzame schoolsetting.'

Nieuwe stip op de horizon

'Het ministerie van OCW heeft na de beleidsevaluatie passend onderwijs een nieuwe stip op de horizon gezet: inclusiever onderwijs. Het heeft een routekaart in voorbereiding richting 2035. Allerlei partijen zijn nu samen bezig om die routekaart op te stellen, daarover wordt de komende periode meer duidelijk. Daarbij gaat het met name om verheldering van wat we bedoelen met inclusiever onderwijs en waar we naartoe willen, de benodigde bestuurlijke samenwerking, landelijk en regionaal, en ook om schoolontwikkeling en leiderschap. Dat zal hopelijk volgend schooljaar al tot concrete acties vanuit de beleidskant leiden. Voor het platform is dit ook een stimulans om verder te gaan met het belichten van concrete voorbeelden, vervolgonderzoek bij scholen, samenwerkingsverbanden en gemeenten en... om weer bezoeken aan scholen en regio's te organiseren: gelukkig kan het weer!'

Focus op pedagogiek

'In de nabije toekomst staan dus weer heel veel activiteiten op stapel. Gemeenschappelijke deler: we willen een situatie creëren waarin de focus weer ligt op pedagogiek, op vakmanschap van onderwijsmedewerkers en de ondersteuning van leren en onderwijzen, op de architectuur van de leeromgeving en de samenwerking met gespecialiseerd onderwijs, opvang, zorg en jeugdhulp. Specifieke

Dolf van Veen

Hij is hoofd van het Nederlands Centrum Onderwijs en Jeugdzorg (NCOJ) en bijzonder hoogleraar aan de University of Nottingham in Engeland. Hij is mede-initiatiefnemen van het platform Naar Inclusiever Onderwijs.

expertise moet landen en zich kunnen ontwikkelen, juist ook in het regulier onderwijs. Inclusiever onderwijs vraagt een andere mindset en kijkrichting, gezamenlijk spoorzoeken in scholen en stappen vooruit zetten. Inclusiever onderwijs is een voortdurend proces. Geweldig om het enthousiasme hiervoor te zien groeien!

Conferentie Naar inclusiever onderwijs 2022

Op 1 juni 2022 organiseert het Platform de tweede conferentie met het thema 'Inspiratie en samenspel in praktijk en lokaal beleid!'. Het programma biedt volop mogelijkheden om inspiratie en kennis op te doen en ervaringen met elkaar delen. Er is keuze uit ruim 30 sessies met schoolvoorbeelden uit het po, so/vso en vo, en (internationale) workshops met een specifieke focus zoals het perspectief van schoolleiders, leraren, ouders en leerlingen, samenwerkingsverbanden, gemeenten en zorgpartners. Inschrijven kan op www.naarinclusieveronderwijs.nl.

Auteur: Olga Koppenhagen

freelance journalist en eindredacteur van PQ Magazine.